

**OKULA UYUM
VE
İLKOKULA HAZIR BULUNUŞLUK**

Okula Uyum

Uyum; bir bireyin kişisel bağımsızlığı ile sosyal sorumluluğu ve sosyo-kültürel standartlar arasındaki dengeli ilişki olarak görülmektedir.

Kendisi ve çevresi ile dengeli ve etkili ilişkiler kurabilen ve bu ilişkileri sürdürebilen çocuklar → *uyumlu çocuklar*

Kendisi ve çevresiyle dengeli ve etkili ilişki kurma ve ilişkileri sürdürme konusunda güçlük çeken çocuklar → *uyumsuz çocuklar*

Okula uyum;

- Çocuğun okula ve eğitim faaliyetlerine katılımı,
- Ailenin beklentileri, çocuğun bilişsel ve sosyal özellikleri, aile ile okul arasındaki uyum derecesi ve okul tarafından sağlanan desteğin birarada oluşturduğu ahenk,
- Çocuğun becerileri ve öğrenim ortamlarının gereksinimleri arasındaki eğitim uyumunu en üst düzeyde çıkarmak için gerekli uyarlamalar şeklinde tanımlanabilir.

Herhangi bir çocuk için , yeni ve yabancı bir ortama, kişilere ve öğrenme yaşantılarına uyum, çocuğun kendisini uyarlamasını gerektirir.

Okula uyum, zaman zaman hem çocuk, hem aile, hem toplum, hem de okul için *karmaşık* bir süreç olabilir.

Neden? Okula uyum kavramının kapsamı, okula uyumda ailenin ve okulun rolü, toplum ve çocuğun beklentileri ile ilgili bilgi eksikliği ve paydaşların işbirliği içinde hareket etmesinde güçlük yaşanması.

Çünkü, okula yeni başlayan çocuklar ve aileleri için okula uyum, fiziksel, duygusal, sosyal ve akademik ortamlarla ilgili bir dizi yeni deneyime ve beklentiye uyum sağlamayı ve yeni bir kimlik ve sosyal statü kazanmayı içerir.

Okul için okula uyum, hem okula yeni başlayan çocukların ve ailelerinin çeşitliliğine, hem de okulun içinde bulunduğu topluluğun özelliklerine ve ihtiyaçlarına cevap vermeyi içerir.

Okul öncesi eğitim kurumlarında ilk kez örgün eğitime başlayan ya da başka bir kurumdan geçiş yapan çocukların bir bölümü okul kuralları, öğretmeni ve arkadaşları ile uyum sağlayarak ailesinden ayrılmakta güçlük yaşamıyorken, bazı çocuklar zorluk çekebilir. Okula uyum sürecinde desteklenmesi gereken çocukların uyum süresi de çeşitlilik gösterebilir (1 hafta, 1 ay, 1 dönem...)

Okula uyumun çocuğun ileriki yaşamındaki etkisi düşünüldüğünde, okula uyum sağlamakta güçlük çeken çocukların en hızlı ve doğru şekilde desteklenmesi önemlidir.

Okula Uyumu Etkileyen Faktörler

- Çocuk ile ilgili faktörler
- Okul ile ilgili faktörler
- Ev/aile ile ilgili faktörler

Çocuk ile ilgili faktörler

- ▶ **Cinsiyet:** Bazı araştırmalardan elde edilen bulgular kız çocukların okula uyumda daha az güçlük yaşadıklarını ortaya koyarken, bazı araştırmalarda cinsiyetler arasında okula uyum açısından anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır → Öğretmenler okula uyum sürecinde çocuğun cinsiyetine değil, bireysel farklılıklarına odaklanmalıdır.
- ▶ **Yaş:** Yaşla birlikte gelişimsel olgunluk ve daha öncesinde başka bir örgün eğitim kurumundan faydalanmış olma ihtimali artacağından, okula uyumda büyük yaş grupları lehine bir farklılık beklenebilir → Öğretmenler çocuğun yaşı ve gelişimsel düzeyine uygun beklentilerde bulunmalı, çocuğun hazır bulunuşluğuna göre gelişimlerini destekleyerek okula uyum sürecini kolaylaştırmalıdır.
- ▶ **Çocuğun davranışları:** Çocuğun davranışları akran ilişkilerini önemli ölçüde etkiler. Saldırgan davranışlar, içine kapanma, sosyal becerilerde yetersizlik vb akran kabulünü, dolayısıyla okula uyumu ve akademik başarıyı olumsuz etkileyecektir → Öğretmenler olumsuz davranışların nedenlerine odaklanarak, aile ile işbirliği halinde olumlu davranışlar kazandırmaya yönelik bir tutum izlemelidir.

Okul ile ilgili faktörler

Okula uyum sürecinde okula yeni başlayan çocukların kendileri için en güvenli ortam olan evlerinden çıkıp, okulda kendilerini güvende hissedebilmeleri için okul idarecileri, öğretmen ve diğer personelin eşgüdümü çalışması bu süreci destekleyici hazırlıklarda bulunması önemlidir.

Çünkü: Çocukların okulda yaşadığı etkileşimler ve deneyimler akademik başarıları yanında, sonraki psiko-sosyal uyumları üzerinde kalıcı bir etkiye sahiptir. Bu sebeple **okulun çocuğu kabul süreci** önemlidir.

- ❑ İdareci ve öğretmenler okula uyumla ilgili detaylı akademik ve uygulama bilgisine sahip olmalıdır.
- ❑ Okulla ilgili ön hazırlıklar yapılmalı, çocuk ve ailelerle ilgili ön bilgiler edinilmeli, okula uyumla ilgili bir program, risk taşıyan çocuklarla ilgili bir erken müdahale programı oluşturulmalı, oluşabilecek muhtemel riskler ile okula uyum problemlerine karşı olası çözüm yolları planlanmalıdır.
- ❑ Ebeveynlerin okula uyum sürecine katılımları ve rolleri belirlenmelidir
 - Tanışma toplantısı, Aile Yönlendirme Programı
- ❑ Okul fiziksel olarak çocuğun gelişimsel özelliklerine, ihtiyaçlarına ve güvenliğine uygun olmalıdır.
- ❑ Okulda uygulanan eğitim-öğretim süreci çocuğun ilgi, merak ve gelişimini destekleyecek nitelikte olmalıdır.

Ev/aile ile ilgili faktörler

- Anne-çocuk arasındaki kurulan olumlu ilişkiler ve güvenli bağlanma
- Destekleyici, güven veren, demokratik, izin verici ebeveyn tutumları → özgüven, öğrenmeye isteklilik, sosyal becerilerin zenginliği, öz düzenleme becerileri, kendini ifade edebilme → okula uyum
- Ailenin okul-aile işbirliği konusundaki farkındalığı ve istekliliği
- Ailenin Aile Eğitimi ve Aile Katılım Çalışmalarına katılımı

Okula uyum güçlüklerinin olası nedenleri ve öneriler

- ▶ Anneye aşırı düşkünlük, bağımlılık → Anne ile işbirliği içinde çalışarak, kademeli olarak anneden ayrı kalabileceğini çocuğa yaşatarak öğretmek
- ▶ Tek ebeveynli olma, ebeveynlerden birinin evden uzun süre ayrı olması → Anne-babayı sınıf içi ve dışı uygulamalar ile aile katılımına dahil etmek, her iki ebeveynle de iletişim halinde olmak
- ▶ Çocuğun yaşadığı travma (ölüm, ayrılık, hastalık, kardeş vb) → Uzman desteği ile çocuğa ve aileye özel uyum çalışmaları planlamak, aile eğitimi
- ▶ Çocuğun okula ilişkin olumsuz algı/tutumları → Çocuğun sınıfta keyifli zaman geçirmesini sağlamak, ailenin bu süreci desteklemesi
- ▶ Aile ve öğretmen arasındaki tutum farklılıkları → Aile ile işbirliği yaparak tutum farklılıklarını ortadan kaldırmak
- ▶ Çocuğun akran reddine maruz kalması → Çocuğun akran ilişkilerini geliştirmek için özel müdahale programı uygulanması
- ▶ Aile bireylerinde günlük yaşamı olumsuz etkileyen bir hastalık olması → Uzman desteği ile çocuğa özel bir uyum programı uygulanması
- ▶ Çocuğun evde ihmal/istismarı → İyi bir gözlem ve bilgi edinme, rehber öğretmen ve idarecileri bilgilendirme ve yasal ihbar.

İlkokula Hazır Bulunuşluk

Hazır bulunuşluk; çocuğun tüm gelişim alanlarında olgunlaşması ve öğrenmede gerekli olan tüm özellikleri gösterebilecek yeterliliğe sahip olması,

Okula hazır bulunuşluk; 5-6 yaş çocuklarının bütünsel gelişimlerinin (sosyal, duygusal, bilişsel, dil, psiko-motor, yaratıcılık, özbakım becerileri) desteklenerek, ilkokul için gerekli becerilerin kazandırıldığı, sürece yayılan sistemli çalışmalar bütünüdür.

Okula hazırlık; örgün eğitime uyum sağlayabilmek için çocukların sahip olmaları gereken bilişsel, sosyal-duygusal ve davranışsal yeterlilikleri ifade eder.

Okula hazır bulunuşluk «**süreç**» ve «**koşul**» olmak üzere 2 boyuttan oluşur(Heinemer, 2004).

Süreç; çocuğun büyüme ve gelişimde izlediği yolları, koşul ise çocuğun öğrenme yaklaşımlarında, genel bilgi konusunda tüm gelişim alanları ile belli bir seviyeye ulaşmasını içerir.

Katz (1991)' a göre de, okula hazır bulunuşluk sosyal ve entelektüel olmak üzere 2 tür hazırlığın tamamlanması ile gerçekleşir.

Sosyal hazırlık; çocukların güvenli ev ortamından ve yakın çevresindeki bireylerden ayrılarak, başka bir ortamda uyum içinde bulunabilmelerini, ebeveynleri dışında okulda otorite figürü olarak yer alan öğretmen ve yöneticilerin yönergelerine uyum sağlayabilmeleri, akranları ile kaliteli zaman geçirebilmelerini içerir.

Entelektüel hazırlık; çocukların okulda bir arada oldukları akranları ve yetişkinler ile aynı dili kullanabilmelerini, etkinliklerde ve sohbetlerde konu ile bağlantılı fikirler üretebilmelerini, kendi beceri ve yeteneklerinin farkında olabilmelerini içerir.

Okula hazır bulunuşluk ile ilgili en yaygın ve kabul edilen boyutlar ise,

- Sağlık ve fiziksel gelişim,
- Duygusal ve sosyal yeterlik,
- Öğrenme yaklaşımları,
- Dil gelişimi ve iletişim becerileri,
- Bilişsel kapasite ve genel bilgiye yönelik becerilerdir.

İlkokula Hazır Bulunuşlukla İlgili Yaklaşımlar

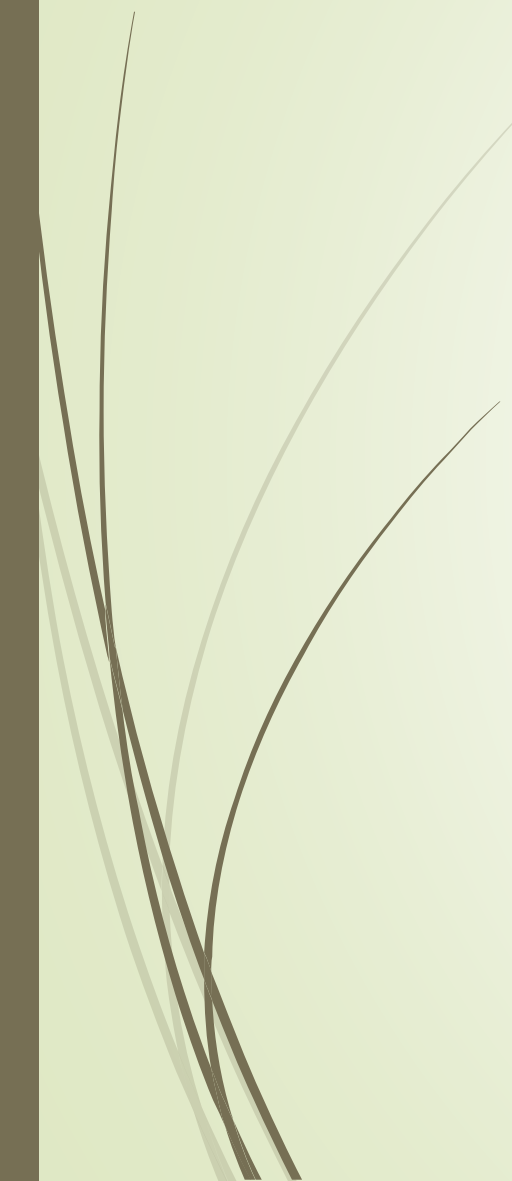
- **Gelişimsel Görüş:** Bu görüşe göre hazır bulunuşluğu dışarıdan etkilemek son derece zordur. Çocukların bilişsel, fiziksel, sosyal-duygusal gelişimleri için biyolojik saatleri doğrultusunda zamana ihtiyaçları vardır. Çünkü, bu bakış açısına göre gelişim öğrenmeden önce gerçekleşir, bu nedenle çocuğun gelişimi öğrenme yaşantıları ile değiştirilemez. Bu yaklaşıma gelen en büyük eleştiri, çevresel etkilerin yok sayılmasıdır.
- **Çevresel Görüş:** Çocuğun okula başlamadan önce süreç içinde çevre ile etkileşim sonucunda çeşitli beceriler kazandığını savunur. Öğrenmenin davranışa yansıyan bulguları (harfleri tanımak, 10'a kadar saymak, renkleri tanımak vb) üzerine odaklanır ve bu becerilerin eğitilebilir olduğunu vurgular. Bu yaklaşım çocuğun neleri yapıp yapamadığına, nasıl davrandığına odaklanır. Çünkü çevre ve çocuk arasındaki ilişki ile gelişim ortamının oluşturulacağını ve destekleneceğini savunur.

-
- **Sosyal Görüş:** Hazır bulunuşluğu çocuğun içinde bulunduğu sosyo-kültürel yapı açısından ele alır. Okulun içinde bulunduğu toplumun okulla ilgili düşünceleri, beklentileri, algıları ve deneyimleri okula hazır bulunuşluğu etkiler. Bir başka ifade ile evrensel bir hazır bulunuşluk tanımı yerine, her okulun kendi sosyal bağlamı içerisinde okula hazır bulunuşluk tanımının olması gerektiğini savunur. Hangi bilgi ve becerilerin hazır bulunuşluk için dikkate alınması gerektiği konusunda toplumun kültürü, tarihi ve politik güçleri de etkilidir.
 - **Etkileşimci Görüş:** Bu bakış açısı diğer üç yaklaşımı kapsayacak şekilde, çocuk ve çocuğun yetiştiği çevre ile ilgili tüm bilgileri birleştirerek, karşılıklı etkileşimi savunur. İlkokula hazır bulunuşlukta çocuğun hazır bulunuşluğunun yanı sıra, ailenin, okulun, öğretmenlerin ve eğitim programlarının da hazır olması gerektiğini savunur. Başka bir ifade ile, okulların, ailelerin, öğretmenlerin çocuğun öğrenmesini desteklemek üzere gerekli bilgi ve becerilere sahip olması gerektiğini vurgular.

İlkokula Hazır Bulunuşluğun Desteklenmesi İçin Paydaşlara Öneriler

Ailelere Yönelik Öneriler

- Aile bireyleri tarafından evde bir öğrenme ortamı oluşturmak,
- Okulun aile katılım programlarını özenle takip etmek,
- Çocukların gelişim dönemleri ve özellikleri hakkında bilgi sahibi olmak,
- Okula hazırlığın sadece bilişsel gelişimden ibaret olmadığına inanarak, tüm gelişim alanlarını eşit şekilde desteklemek,
- Çocuklara erken eğitim deneyimleri sağlamak,
- Öğrenmeyi teşvik etmek,
- Çocuklarını hiçbir konuda başka çocuklarla kıyaslamamak,
- Eğitim kurumlarının önemini farkında olmak,

-
-
- Topluluk içinde öğrenme ve gelişme için fırsatlar yaratmak,
 - İlkokula başlamadan önce görme yetisinin yeterliliğini tespit etmek için göz muayenesi yaptırmak,
 - Çocuklara hikaye okumak/anlatmak,
 - Çocukların kitap ve diğer öğrenme materyallerine rahat ulaşabilmelerini sağlamak,
 - Okul ile işbirliği içinde olmak,
 - Çocukların okula başlamadan önceki becerilerini güçlendirmeyi hedefleyen aile eğitim stratejileri oluşturmak ve uygulamak.

Öğretmen ve Okula Yönelik Öneriler

- Çocukların gelişim ve öğrenmelerini destekleyici gerekli sınıf düzenlemelerini yapmak,
- Programlarını okul öncesi eğitimin hedeflerini dikkate alarak oluşturmak (okuma-yazma öğretmek okul öncesi eğitimin hedefi değildir),
- Gün içindeki tüm etkinlikleri ilkokula hazırlık olarak değerlendirmek,
- Ses ve çizgi çalışmalarını doğru şekilde uygulayabilmek için ilkokul programındaki okuma ve yazma sistemi hakkında doğru bilgiye sahip olmak,
- 1. sınıfa başlarken sahip olunması gereken yeterlilikleri dikkate alarak, okuma-yazmaya hazırlık çalışmalarını bütün bir seneyi kapsayacak şekilde planlamak,
- Çocukların gelişme ve öğrenme süreçlerini yansıtan, çocuğa ilişkin tüm bilgileri içeren portfolyolar hazırlamak ve aileler aracılığıyla ilkokul öğretmenine ulaştırmak,
- Mesleki gelişime açık, öğrenmeye istekli olmak.

Kaynaklar

- Polat, Ö.&Atış Akyol, N. 2019. Okula uyum ve ilkokula hazırbulunuşluk (Ed.: Ö. Polat). Adım Adım Okula Başlamak. Okula Uyum ve Erken Okur-Yazarlık Eğitimi. içinde 1-31. Anı Yayıncılık; Ankara.